

העימות בין דוד המלך לשמעיה בן גרא

א. צוואת דוד – הבעיה

המלים האחרונות, שהתורה מצטטת מפיהם של גדולי אומתנו (אברהם, יצחק, יעקב ועוד גדולים אחרים), נושאות בדרך כלל מסר עקרוני וערכי, מסר העוסק באמונה, בעם ישראל ובארץ המובטחת.

לעומת אלה, נעיין בפרק ב' במלכים א'. הפרק מספר על מותו של דוד המלך, משיח ה', שהיה "ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תארוה' עמו" (שמי"א ט"ז, יח). נבדוק מה היו דבריו האחרונים של דוד? כיצד נפרד מעמנו ע"פ עדות הכתוב?

פס' ז: "ולבני ברזולי הגלעדי תעשה חסד..."

פס' ח-ט: "והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני... והורדת את שיבתו בדם שאול".

פס' י: "וישכב דוד עם אבותיו".

הציווי להוריד את שיבתו של שמעי בדם שאול. הוא המסר האחרון שמביא ספר מלכים משמו של דוד¹. האם מדובר בנקמה וחשבונות אישיים המטרידים את נפשו של דוד בשעה נשגבה זו?

לא נראה כי דוד המלך יתעסק בדברים אלו, במיוחד לא בשעתו האחרונה. דוד חי כל ימיו בתחושה של "בחיר ה'".

"...לא זו בלבד שהוא רואה בכל מקרי חייו את אצבע ה', ושגם את ייסוריו הוא מקבל כנסייונות ומתוך הכנעה, אלא שאת עלייתו על כסא מלכות ה' הוא רואה מתוך נקודת ראות של נצחי דתי... מלכותו היא מפעל נצחי של ה', גילוי עליון של חסדו... בו בחר ה' לרומם את עמו..."

גם כאן, בסוף ימיו, מדובר כנראה בעניין מהותי ורעיוני, המייצג את השקפת עולמו של דוד. אם נתעמק בעניין נמצא, אולי, את הקו שהנחה את דוד לאורך חייו, ושבוזכותו ייסד את שושלת בית דוד – אשר פסגתה המשיח הגואל.

ב. פגישה ראשונה – שמעי מקלל

כדי להבין בעיה זו, הבה נכיר את העומד מול דוד. בשמואל ב', ט"ז מספר לנו הכתוב על בריחתו של המלך מפני אבשלום בנו המורד בו, תוך כדי בריחתו: "ובא המלך דוד עד בחורים, והנה משם איש יוצא ממשפחת בית שאול, ושמו שמעי בן גרא, יוצא יצוא ומקלל" (פס' ה). שמעי מפגין זלזול במלך, הוא מחרפו ומקללו.

מעשיו מהווים פגיעה וזלזול חמורים: "ויסקל באבנים את דוד, ואת כל עבדי המלך דוד, וכל העם, וכל הגיבורים מימינו ומשמאלו" (פס' ו). הליכה רצופה המלווה בסקילת דוד וכל אנשיו וגיבוריו. (רד"ק: "יעפר בעפרי" – הכפל לחיזוק העניין). אף דיבוריו של שמעי מכוונים לפגוע ולעלוב בנקודה הרגישה ביותר: "וכה אמר שמעי בקללו: צא צא איש הדמים

1. בדהייב פרק כ"ט מובאות ברכות ותפילות שבהן נפרד דוד.

ואיש הבליעל. השיב עליך ה' כל דמי בית שאול... ויתן ה' את המלוכה ביד אבשלום בנך – והנך ברעתך, כי איש דמים אתה!" (פסי ז-ח). ברגע זה של חולשתו ושברונו, הוא מזכיר לדוד את חטאיו ואת מצבו הנורא, כאשר בנו שלו מורד בו.

רשיי משתמש בתיאורי פסוקינו אלו כדוגמה מוחשית להסבר הפועל "קלל": "כל קללה שצמקרא – לשון הקל וחלול, כמו 'זהו קללני קללה נמרצת' (מל"א ז', ט). רמבי"ם מציג כדוגמה להגדרת ביזוי וחרפות: "כל המבזה את המלך או המחרפו – יש למלך רשות להורגו, כשמעי בן גרא" (ה' מלכים ג', ז). ואכן, אבישי בן צרויה רוצה להשיב לשמעי כגמולו: "אעברה נא ואסירה את ראשו" (פסי ט).

שמעי אינו "סתם אדם", המילה "איש" שמקדים הכתוב לשמו היא לשון גדולה וחשיבות. "כל אנשים שצמקרא לשון חשיבות" (רשיי לבמדבר י"ג, ג). וכן: "דומין לי... ה' איש מלחמה" (במד"ר ט"ו, כג). חז"ל מוסיפים ומספרים לנו כי "מימות משה ועד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד" (רשיי: "שלין כמומו כלל ישראל צמורה וצגדולה, כגון משה שהיה גדול על כל ישראל צמלכות וצמורה, וכן רבי צנשימות וצמורה"). הגמרא במסכת סנהדרין לו, ע"א מקשה:

"הא הוה שלמה?" (שהיה יחיד בדורו) ומתרצת: "הוה שמעי בן גרא". משמע מכאן, ששמעי היה שקול כנגד שלמה בגדולתו הרוחנית. בזוהר (ח"ב קז, ע"ב) מודגש: "שמעי ת"יח היה וחכמה רבה היתה בו" ורשיי בפרקנו על פסוק י מציין שהוא היה "לשם לטנהדרין". לפי הגמרא במסכת ברכות (ח', ע"א) מתברר כי שמעי חיך את שלמה: "זאמר ר' חייא: ...לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים – לא נשא שלמה את בת פרעה...".

ואכן, אם נעיין בסגנון דבריו של שמעי, נוכח שדבריו נשמעים כתוכחת נביא, המודיע לסובל כי סבלו הוא עונש מאת ה', ומיידע אותו מהו החטא עליו נענש (כך מודיע שמואל לשאול: "וען מאסת את דבר ה' – וימאסך ממלוך". [בשמ"א ט"ו, כג]). שמעי אומר מפורשות את שם ה': "השיב ה' עליך... ויתן ה' את המלוכה ביד אבשלום". הוא יוצא נגד דוד בשם ה', נושא את דגל האמונה והתורה: "מהו 'יצא יצוא' שתי פעמים? יציאה אחת שיצא מבית המדרש לקלל את דוד... (זוהר, שם). מסתבר, איפוא, שלפניו התמודדות רעיונית בין שניים מגדולי הדור. דוד המלך מצד אחד ושמעי בן גרא מצד שני.

ג. תוכן הקללה

על מה נסוב העימות הרעיוני הזה? את תוכן קללתו של שמעי מתמצתים חז"ל (שבת קה, ע"ב): "זהו קללני קללה נמרצת" (מל"א ב', ח). נוטריקון: נואף הוא, מואבי הוא, רוצח הוא, צורך הוא, תועבה הוא. הרשימה ה"מחמיאה" הזו נחלקת לשתי קטגוריות: א. נואף, תועבה (=במקרים רבים מיוחסת בתורה לגילוי עריות). ב. רוצח צורך.

הכינוי "מואבי" פוגע בשורשיו של דוד, מעין מה שכל מקלל מצוי עושה, כשהוא מזכיר גם את שושלת המקולל כמה דורות לפניו ואחריו. שמעי עצמו משתמש בשני כינויים: "איש הדמים ואיש הבליעל" (פסי ז). רלב"ג: "יתכן שקראו 'איש הדמים' – כי דמים רבים שפך [=רוצח, צורך], וקראו 'איש הבליעל' על דבר בת שבע, אשת אוריה החתי [=נואף, תועבה]".

1. חטא בת שבע

את הפסי "ושמע הלך בצלע ההר" (ג), מפרשים חז"ל כמתייחס לחטא דוד: "שהזכיר (שמעי) מעשה הצלע – והוא שדוד אמר (תהלים ל"ח): 'כי אני לצלע נכון'. 'והנך ברעתך' – א"ר אבא בר כהנא: אסקופה של בת שבע מהלכת לפני דוד" (ילקיש ח"ב קנא)². אלא שכבר כאן מוציאים חז"ל את היעוקץ ומפחיתים ממשקל העניין: "ר' חנינא בן גמליאל אמר: לעולם אין מחליפין, לא זכות בחובה ולא חובה בזכות (זית רענן – "שאם חטא אדם ועשה מצוה – נותנין לו שכר על המצוה וגובין על העבירה"), חוץ משל ראובן ומשל דוד, שנא: 'שמעי הולך בצלע' ואעפ"כ 'הר' לעומתו (זית רענן – "פירוש יצעי היינו אשה, שהוא מעשה בת שבע. 'אעפ"כ הר לעומתו' – פירוש: זכות שעשה בהר, שמצינו במלכים... עמדה לו נגד עוון בת שבע") (ילקיש ח"א תתקנא). אם אמנם הזכיר שמעי את חטא בת שבע, לא היה זה עיקר כוונתו. לא הייתה זו אלא "תזכורת" משנית לחטא שכנגדו יצא שמעי.

2. חטא שפיכות הדמים

דוד הוא "נעים זמירות ישראל", שקם בלילה לשיר ולשבח לקונו. איש רוח הוא ומנהיג דתי. מצד שני דוד הוא מצביא צבאי, איש מלחמות אשר שפך דמים רבים (ראה שמ"א כ"ז, יא; שמ"ב, ח' ועוד).

צידוקו של דוד הוא היותו שליח ה', הלוחם את מלחמות ה': "הלא משנאיך ה' אשנא, ובתקוממך אתקוטט" (תהלים קל"ט, כא). אך כל חייו של דוד מלווה אותו ההתמודדות בנושא, ופעמים רבות הוא מדגיש את הסתייגותיו מהריגות ורציחות, כמו: שמ"ב א', טו: "ויאמר אליו דוד (לדואג): דמך על ראשך, כי פיך ענה בך לאמר אנכי מתתי את משיח ה' (שאול)". שמ"ב ג', כח: "נקי אנכי וממלכתי מעם ה' עד עולם מדמי אבנר בן נר". שמ"ב ד', ט, יא: "ויען דוד את רכב ואת בענה אחיו... ועתה הלא אבקש את דמו (של איש בשת) מידכם". אף אביגיל החכמה פונה אל דוד בנקודה זו (שמ"א כ"ה): "חי ה' וחי נפשך אשר מנעך ה' מבוא בדמים" (פס' כו), "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב לאדני ולשפך דם חנם" (פס' לא). ודוד עונה לה בהכרת טובה מרובה: "וברוך טעמן וברוכה את, אשר כלתני היום הזה מבוא בדמים" (פס' לג).

בעזרת הבנה זו ניתן ליישב תמיהה בקשר לאיסור שחל על דוד לבנות את ביהמ"ק. נתן הנביא (שמ"ב ז') אינו מציין סיבה לאיסור זה. ואילו כאשר דוד מספר זאת לבנו, הוא מנמק: "דם לרב שפכת, ומלחמות גדלות עשית – לא תבנה בית לשמי, כי דמים רבים שפכת לפני" (דבה"א כ"ב, ח).

יהודה אליצור מתבסס על דברי הרד"ק במקום, ואומר כי "אפשר להניח... כי דוד התלבט במשך שנים ושאל את עצמו: מדוע לא הורשיתי אני לבנות את ביהמ"ק? והוא הוא שהסביר לעצמו, כי בגלל הדמים הרבים לא ניתן לו לבנות מקדש. הוי אומר: בנשמתו של דוד היתה פוקה. החרידתהו העובדה, כי כל הימים הוא נלחם ושוף דמים" (מתוך המאמר: "חכמות נשים בנתה ביתה". בתוך "משפחות בית ישראל" – הכינוס השנתי למחשבת היהדות, ירושלים תשמ"ד).

אם כן, שמעי בן גרא, בקללו את דוד, פוגע ממש בציפור נפשו: "צא צא איש הדמים ואיש הבליעל. השיב עליך ה' כל דמי בית שאול, והנה ברעתך כי איש דמים אתה". וחז"ל מספרים

2. איסקופה=צלוחית. כלומר, שמעי מזכיר לדוד ששתה בצלוחית שאינה שלו – בת שבע, ועבירה זו הולכת לפניו וגורמת לו רעה זו.

כי "יותר היה מה שעשה לו שמעי בן גרא, מכל הצרות שעברו עליו עד היום ההוא" (זהר, שם). "לא רבים הם האנשים שהביכו והסעירו את דוד כשמעי בן גרא... דברי שמעי עוררו בלבו את הפוקה. לבו אמר לו: הלא הוא צודק. אני באמת איש דמים..." (אליצור, שם).

אכן, דוד עצמו מתלבט אם שמעי צודק, והתלבטות זו מוצאת את ביטוייה בקרי וכתוב שבדבריו: "כה יקלל, כי ה' אמר לו: קלל את דוד. ומי יאמר (נגדו): 'מדוע עשית כן?!'". — הקרי מציג אפשרות של שליחות שמעי מהי. "כי (כאשר) יקלל — וכי ה' אמר לו: קלל את דוד?" מהסס הכתיב, ובאמת, "מי יאמר מדוע עשית (עשה) כן?". מי יודע אם מדבר שמעי מלבו, או שמא הוא שליחו של ה', שעלול להדיח את דוד (כמו שהדיח את שאול)?

השאלה הזו נותרת פתוחה, בינתיים, עבור דוד — וגם עבורנו, הקוראים.

ד. פגישה שנייה — האם שמעי שליח ה'?

בפעם השנייה אנו פוגשים בשמעי, לאחר שדוד זוכה שוב במלכותו. זקני יהודה, "זכר איש יהודה כאיש אחד" מודים בכך ושולחים לקראתו מסר: "שוב אתה וכל עבדיך" (שמ"ב י"ט, טו). עם איש יהודה ממהר גם שמעי לבוא: "וימהר שמעי בן גרא... ואלף איש עמו מבנימין... וצלחו הירדן לפני המלך" (פס' יז-יח). "אין מצליח אלא לשון שחיה, שנא: 'וצלחו הירדן לפני המלך'" (תנחומא נשא כב). ענף יוסף (שם): "שמירושו גם כן שעשו דבר גדול, ונצחו יצרם, ועברו הירדן ברגליהם להראות הכנעה לפני המלך קודם כל ישראל. ונפל בשמעי לפני המלך 'בעוברו בירדן' ר"ל בעוד שהיה המלך עובר בירדן, בתוך המים". שמעי מתחנן על נפשו: "אל יחשב לי אדני עון, ואל תזכר את אשר הענן עבדך... לשום המלך אל לבו. כי ידע עבדך כי אני חטאתי, והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף לרדת לקראת אדני המלך" (פס' כ-כא). נראה כי שמעי חזר בו, ובא להראות ולומר זאת למלך.

אך מצד שני, בדברי שמעי בולט חסרונם של ביטויי קודש. לעומת השימוש בסגנון נבואי ובשם ה' בקללות — כאן לא נזכר שם ה' כלל! אף המילים חטא, עוון וכיוצא באלו יכולות להתפרש כמושגים של חולין ושל פגיעה בזולת. "אל יחשוב לי אדני עון" — העוון הוא למלך בלבד, ולא לאלוקים.

חז"ל מלמדים אותנו מהם טיעונו של שמעי: "כשבא שמעי אצל דוד, אמר לו: מה אחיו של יוסף גמלוהו רעה והוא גמלן טובה — כך אני גמלתיך רעה, גמול עמי טובה... אמר לו שמעי לדוד: כל ישראל גמלוך רעה ואני יותר מכולן. וכל ישראל יושבים ומקוים מה אתה עושה עמי. אם קבלת אותי — כל ישראל באים ומשלימים עמך" (ילק"ש ח"ב קמ"א).

שמעי, אכן, מכיר ברעה שגרם לדוד. ומבקש שלא יענישו. אך בין השיטין ניתן לראות, אולי, שהוא אינו חוזר בו. הוא רק מתאר לדוד מדוע "ישתלם לוי", לדוד, לסלוח לשמעי. ההשוואה ליוסף ואחיו אמביוולנטית גם היא, שהרי מאחורי חטא האחים עמד רצון ה'. "כוונת הגמרא שבסוטה י', ע"ב 'יהודה הוציא דבר גדול לאור, היא ירדת ישראל למצרים, בדרך מגונה וצער... שלמו לו מידה כנגד מידה...' ("יתורה תמימה" על בראשית ל"ח, כה). הכתוב אינו שוכח את עונו של שמעי, ומזכירו לנו ברמז. בצטטו את שמעי האומר פה: "ביום אשר יצא אדני המלך מירושלים..." (פס' כ), המילה "יצא" מנוקדת מעליה, כלומר אדם אחר יצא באותו יום וקילל את דוד: "יצא צא".

מלבי"ם פוסל גם את מעשיו של שמעי, לא רק את דבריו. לדעתו שמעי בא ראשון ויבעת רצה המלך לעבור (את הירדן) נפל לפניו, כי אחרי עוברו הירדן — יתפוס המלכות, ומלך שמח על כבודו, אין כבודו מחול. לא כן טרם עבר, ועודנו דינו כהדיוט ויוכל למחול". טעמו של שמעי אינטרסנטיים בלבד.

בכל זאת אין הדברים מוחלטים. יש אפשרות שהקב"ה העיר את רוחו (של שמעי) לבזות את דוד (ע"פ הרד"ק). לכן נמנע דוד מלפגוע בו:
 "היום יומת איש בישראל? כי הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל" (פסי' כג). רש"י: "עד עכשיו הייתי קצור: לא זלזל בי אדם גדול כזה, אלא אם כן נפסקה מלכותי מאת המקום והוא אמר לו 'קלל את דוד'. אבל עכשיו, שהוא מתחרט, ידעתי כי מלך אני".
 זוהי המסקנה המסתברת מן העובדה ששמעי מתחרט, וגם ממצבו של דוד – השב לכסא מלכותו. המסקנה **סבירה**, אך לא מחלטת, והספק ממשיך לשכון בלבו של דוד.

ה. ההכרעה

תשובה סופית ומוחלטת מקבל דוד רק בסוף ימיו, כשהוא נוכח לדעת שבנו שלמה, בן צדיק ורצוי, ממשיך את שושלת המלכות. רק אז מקבל דוד הוכחה רטרואקטיבית ששמעי לא היה שליח ה', אלא דיבר ממחשבות לבו. כיוון שנשבע לו דוד – למה הרגו, שנראה אשר שבועה זו היתה בעלילה...? אלא ודאי דוד... קיבל מה שלא היה ראוי לו שיקבל [הסולם – "דהיינו ששמעי סקלו באבנים ועפר בעפרי"], ומשום זה 'ידעת את אשר תעשה לו' כתיב" (וזהר ח"ב קח, ע"א).

בצוואתו לשלמה מבטא דוד הבנה זו. פעמיים חוזרת המילה "והוא" בדברו על שמעי:
 "והוא קללני קלה נמרצת ביום לכתי מחניים, והוא יד לקראתי הירדן" (מל"א ב', ח). מעשיו ודיבוריו של שמעי נבעו, אפוא, מיוזמתו שלו, ולא משליחות אלוהית.

וכנגד מעשיו אלו מזהירו שלמה: "ביום צאתך ועברת את נחל קדרון [דעת מקרא – "בו עוברת הדרך מירושלים לבחורים, ולאחר המעבר של דוד בו, קלל שמעי את קללתו הנמרצת"] – דמך יהיה בראשך [ה'לשון מכוון כנגד דברי שמעי שכינה את דוד איש הדמים]" (מל"א ב', לו). שמעי מסכים ונשבע, אך לאחר שלוש שנים מפר שבועתו.
 "מהו יצא יצא' שתי פעמים? יציאה אחת שיצא מבית המדרש לקלל את דוד, ויציאה אחת שיצא מירושלים אל עבדו, שמת עליה. וע"כ אמר (שלמה): 'זה היה ביום צאתך'" (וזהר שם קז).

שלמה מוכיחו: "אתה ידעת את כל הרעה [לעומת "והנך ברעתך", שאמר שמעי]... והשיב ה' את רעתך בראשך [לעומת "השיב עליך ה' כל דמי בית שאול"] (מל"א, שם).
 מלבי"ם – "אתה ידעת את כל הרעה" – כי במה שקלל את דוד, היה יכול לומר שהיה שוגג, כי חשב שדוד נרדף מפני עוונותיו ואלוקים עזבו. אולם מה שאנה ה' לידך שתעבור על השבועה ותמות ע"י בנו, זה העד כי ידע לבבך מן הרעה, ר"ל שלא היה מעשה שוגג בלא ידיעה, רק לבבך ידע אז שאתה עושה רעה והיית מזיד. לכן יוהשיב ה' את רעתך בראשך".
 ואכן, שלמה מדגיש בדבריו את העובדה ששמעי הוא יוזם הקללות, ואין הוא בא בשם ה': "הרעה אשר ידע לבבך... אשר עשית... רעתך", הרעה היא רעתו של שמעי, אשר יצאה מלבו.

ו. לסיכום – משמעות צוואת דוד

עד כה ראינו עימות בין שני גדולי תורה, על זכאותו של דוד למלוך. עימות זה נע סביב ההתמודדות, שאתה חי דוד כל ימיו: האם עושה הוא כשורה במלחמותיו ובשפיכת דם, או לא. לפי השקפתו של שמעי, דוד ההוא "איש דמים", כי דמים רבים שפך. שמעי מכנה את דוד צורר ורוצח. במשך חייו מתלבט דוד אם צדק שמעי, ומסקנה סופית ומוחלטת מתגלה

לו עיני מלכותו של בנו שלמה. דרכו היא הצודקת. אין הוא חוטא במעשי הדמים שלו. בעקבות אי ציותו של שמעי לתוצאות המסקנה הזו, נענש הוא במוות, ואם לדייק: עונשו של שמעי "והורדת את שיבתו בדם שאול", כנגד השקפתו על שפיכות הדמים.

דוד אכן תובע משמעי את עלבונו, אך זה איננו עלבונו האישי. דוד רואה זאת כפגיעה עקרונית בבחירתו האלוקית, ובסיבותיה של בחירה זו. לפני מותו מבהיר המלך לבנו, לתומכי שמעי ולעם כולו, מהי הדרך הנכונה ובזכות מה נבחר. הוא מלמד אותם כי את כל החיים יש לנווט לאורו של צו ה', ותמיד צריכה להיות המטרה לשם שמים. כדי להגיע למטרה זו, לעתים יש לגמול חסד (לבני ברזילי הגלעדי), ולעתים – להלחם (בניגוד לדברי שמעי).

מלחמות דוד הן מלחמות ה': "משנאיך ה' אשנא", ובמלחמות כאלה אין פסול. אדרבא: "כל האומר הקב"ה רחמן – יוותרו מעיו" (בי"ק נ, ע"א) – שהרי ציווי הקב"ה הוא חוק-על, חשוב יותר מהרגשות פרטיות של רחמים וכדו'. וכשבתוח דוד כי קללתו של שמעי נבעה מיוזמתו, ולא משליחות אלוקית – כשאושרה דרך חייו עיני מלוכת בנו – הוא רוצה להנחיל דרך זו לבן המולך וגם לעם ישראל כולו.

ז. העימות שבין דוד לשמעי על הרצף ההיסטורי

1. מבט לעבר – הרקע לעימות

לעימות שבין דוד לשמעי רובד נוסף. כשמציג הכתוב את שמעי בפעם הראשונה, הוא מקדים לשמו את התיאור: "והנה משם (מבחורים) איש יוצא ממשפחת בית שאול..." (ש"א ט"ז, ה). וגם כשאנו כבר מכירים אותו, מזוהה שמעי: "בן גרא בן הימיני מבחורים" (מל"א ב', ה). כלומר, מאחורי שמעי עומדת כל משפחת בית שאול, שהתואר "בן הימיני", הוא תוארה. "לא אמר 'איש ימיני' להיותו [רק] בן משפחת בנימין, אבל כי כל משפחת שאול היו נקראים כן..." (יוסף לקח' על מרדכי, אסתר ב', ה).

לאורך כל תקופת מלכותו, מתאפיין שאול בנוהגו הרך והצנוע, ובשעת המלכתו הוא אומר לשמואל: "ויען שאול ויאמר: הלא בן הימיני אנוכי, מקטני שבטי ישראל, ומשפחתי הצעירה מכל..." (ש"א ט', כא). גם לאחר המלכתו נותר שאול ענו וותרן. הוא אף נכנע לעם ומובל על ידו, במקום להובילו. שאול מוגדר "בחור וטוב", ואכן אדם פרטי שהוא עניו, רך וותרן הוא "משכמו ומעלה". אבל למלוכה אינו מתאים, ובהמשך אומנם מחטיא שאול את ייעודו, וחומל ומרחם על אגג מלך עמלק.

שמעי דבק בהשקפת שאול ומשפחתו, גם הוא "בן הימיני". גם הוא "מבחורים", ודוגל בבחורות=צעירות=צניעות וענווה (היום היינו קוראים לו אולי 'יפה נפש'). זה מול זה מתעמתים פה דוד ודרכו – מול שאול ודרכו, והמסקנה האבסולוטית, שמסומלת עיני מלכותו של שלמה (להבדיל מיונתן שלא זכה) – היא הבאה לידי ביטוי בצוואת דוד. לכן כשמנסח דוד את הוראתו, אומר הוא: "והורדת את שיבתו בדם שאול", הרומז לנו על שאול.

2. המשך העימות וסיומו

העימות לא הסתיים עם מותו של שמעי. חז"ל מתארים לנו את המשכו, בעקבות הכתוב. מרדכי ואסתר נלחמים בהמך מלחמת חורמה: המן הוא "המן האגגי" מזרע אגג, בן עמלק. "נימצא כי את כל זה (סיפור המגילה) סיבה ראשונה – שאול בחיר ה'. כי..."

הותיר את אגג מלך עמלק חי לילה אחת... נודמנה לו שפחה ויבוא אליה ותהר לו, ותלד את אבי אבות המן הרע ההוא. נמצאת המכשלה הזאת תחת יד שאול" (האלשיך למגילה).

ומיהו מרדכי? "איש יהודי... ושמו מרדכי בין יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני" (אסתר ב', ה). הפסוק קשה: י" (1) אחרי שהוא בן שמעי בן קיש, אי אפשר שיהיה משבט יהודה, כי אלה מבני בנימין הם... (2) אם היו הגי שלשלת אחת זא"ז לא היה כ"כ קשה. אבל דלג משמעי לקיש, אשר יש [בניהם] רבים ונכבדים הנזכרים בתוספתא: 'בר שמעי... בר מפיבושת בר שאול בר קישי ומעתה הוכפלה השאלה: "ימנות הלוי", שם).

עונה המדרש: "...בשעה שיצא שמעי וקלל את דוד, התבונן דוד בדבריו שפתח ואמר: 'צא צא'. אמר דוד: זה מתגבר במי שיצא מחלציו, אילולא כן היה חייב הריגה. צפה דוד שעתיד לעמוד ממנו צדיק גמור, וציוה לבנו ואמר לו: כשיפסוק שמעי מלהוליד, הרוג אותו, כדי שיבוא נקי לעוה"ב. ומי יצא מחלציו? מרדכי. הרי שמשפחת יהודה גרמה שיבוא מרדכי" (אגדת אסתר).

מרדכי הוא בנו הביולוגי של שמעי (ושאול), ובנו הרוחני של דוד (גרם לו שיולד). הוא נלחם בתוצאות השקפותיהם של אבותיו, מתוך הכרה בצדקת דרכו של דוד. אין הוא מרחם על האכזרים אלא פוגע בהם בתקיפות ועוז. כצאצא של אבותיו הביולוגיים, מסוגל מרדכי להלחם בעמלק: "אין עשו (שעמלק ממנו) נופל אלא ביד בניה של רחל" (ב"ר צ"ט, ב), וכצאצא של אביו הרוחני — הוא אכן עשה זאת. "ע"י מה פסקה מלכות שאול? ע"י אגג... אף על פי כן חזרת ונשאת ע"י אסתר" (ילק"ש בלק תשעא). וכך בא התיקון לעימות הסבוך והנפתל בין דוד לשאול, ובין השקפותיהם.